

RECENZIA

G. Z. Földvay: **Geology of the Carpathian Region**. World Scientific, Singapore — New Jersey — Hong Kong, 1988, 571 s.

Autor sa pokúsil zostaviť prehľad geologickej stavby Karpát a príľahlej oblasti — panónskej a transylvánskej panvy. Vzhľadom na zložitosť stavby Karpát je to úloha zložitá, sťažená aj tým, že ju vykonával z veľkej diaľky (autor žije a pracuje v Sydney, kde v r. 1960 ukončil vysokoškolské štúdium — hlavný študijný odbor geológia).

Kniha, s výnimkou úvodu, bibliografickej state o významných geológoch, ktorí pracovali v študovanej oblasti, a záveru, je rozdelená do 5 kapitol. V prvých dvoch kapitolách sú zhrnuté základné črty stavby Karpát a niektoré geofyzikálne aspekty. Ďalšie dve kapitoly sú nosnými časťami knihy. Pojednávajú o geológii karpatského horského oblúka (175 strán) a karpatskej (t. j. panónskej a transylvánskej) panvy (243 strán). Dopĺňa ich stručná kapitola o paleogeografii karpatskej oblasti.

Na recenzovanej knihe je azda najzaujímavejšie to, že autor v karpatskej geológii nepracoval a zoznámil sa s ňou iba prostredníctvom literatúry. Preštudoval veľký počet prác, počínajúc prácami zakladateľov karpatskej geológie a končiac novými prácami aplikujúcimi prvky teórie litosferických dosiek na objasnenie stavby Karpát a panónskej panvy. Izolovanosť autora od územia, ktoré je objektom knihy, mu na jednej strane dala možnosť nadhľadu nezainteresovaného, na druhej strane sa predsa len odzrkadlila aj negatívne. Syntéza geológie karpatskej oblasti je nesúrodá. State pojednávajúce o panónskej panve sú prepracované najhlbšie, zatiaľ čo state venované vlastnému karpatskému horstvu sú stručnejšie, a nie vždy výstižné. Rušivo pôsobia staré koncepcie a nevyváženosť, napr. v oblasti chronostratigrafie (báza pliocénu rovná sa báze panónu, ignorovanie medzinárodne uznanej regionálnej chronostratigrafie neogénu Paratetidy ap.).

Opisy geológie orografických celkov nie sú vždy výstižné (napr. Hornonitrianska kotlina je opísaná iba z hľadiska kvartérnej výplne, o paleogénnych a neogénnych sedimentoch včítane uhlia chýba akákoľvek zmienka). Niektoré opisované územné celky sú nevhodne pospájané (napr. pod šalgótarjanskou panvou je opísaná aj borsódska), iné územné celky nie sú vôbec opísané, i keď predstavujú mimoriadne významné a geologicky autonómne oblasti (napr. karpatská čelná priehlbina alebo východoslovenská, resp. transkarpatská panva). Na čitateľa z karpatskej oblasti rušivo pôsobia niektoré archaizmy v orografických názvoch, ktorým autor dáva prednosť, a iba v zátvorkách uvádza dnes používané názvy (napr. Osztrovsky Range: Krupinská vrchovina a Javorie). Orografická terminológia je vôbec veľkou slabinou knihy. Aj v nemaďarskom území autor uprednostňuje maďarské názvy (ktoré sa už viac než pol storočia nepoužívajú) pred živými a dnes používanými názvami (napr. Gyjergyó Basin Liptó Alps, Lubló Range ap.).

Napriek nedostatkom kniha poskytuje viaceré zaujímavé údaje o histórii geologického poznania karpatskej oblasti, vracia sa k dávno vysloveným názorom, z ktorých niektoré sa stávajú opäť aktuálnymi, traktuje i niektoré najnovšie názory a teórie. Serióznemu záujemcovi o geológiu karpatskej oblasti však odporúčame doplniť si poznatky z ďalších pôvodných literárnych zdrojov. Žiaľ, nemožno sa obmedziť na syntetizujúce diela, ktorých je o geológii karpatskej oblasti ako celku poskromne a sú staršieho dátá, ale treba študovať práce zväčša limitované štátnymi hranicami, ale s autentickými a čerstvými informáciami domácich autorov.

Dionýz Vass